

Om Jonas Lambert: pirat, kaparkapten och plantageägare

Vi har alla en invandrarbakgrund, aktuell eller historisk. Till vårt land har sökt sig tyskar, finnar, valloner och särskilt i vår tid flyktingar från många länder världen runt. Ofta var det religiösa motsättningar som var orsaken till att man flydde sitt land. Så i Frankrike i slutet av 1500-talet och början av 1600-talet. Reformationen hade spritt sig till Frankrike. Protestanterna kallades i Frankrike för hugenotter. De hade vanligen stark reformert prägel. Motståndarna var katoliker. De s k hugenottkrigen blossade upp mellan katoliker och hugenotter 1562. Bartolomeinatten 1572 var ett blodbad, där 10000 hugenotter offrades. Flyktingar spreds åt olika håll. Till Sverige flydde en **biskop Bernhard Jean de Lambert**, också kallad Bernt Jean Lambertus. Han var av gammal fransk adel. Han kom tillsammans med sin fru Claire de Lambert. I bagaget ingick ett rikligt bibliotek, samlat under fädernas studier för skilda ämbeten, levnadsställningar och kall. I Sverige placerades Lambert i Umeå, där biskopen fick stor betydelse. Umeå var på den tiden bara en liten hamnort. Men nu blev det annat. Biskopen var med och grundlade stadens undervisningsväsende, tog del i skeppsbyggeriet och i andra industriella verk. Tyvärr ödelades Umeå 1714-1721 av ryssarna.

Biskopen hade en son med namnet **Jean Bernt Lambertus**. Han blev borgare och rådman i Umeå efter sin svärfar Johan Wenman. Johan Wenmans dotter hette Anna Margreta Wenman. Hon fick med Jean Bernt Lambertus sonen Bernt Johan Lambert.

Också **Bernt Johan Lambert** blev som fadern borgare och rådman i Umeå. Han gifte sig också med en Wenman kallad Brita Jönsdotter. De fick sju barn, döttrarna Kristina, Katarina, Brita och Anna* samt tre söner: Johan, Jeremias, och Jonas. Det är denne **Jonas Lambert** som blir vår pirat och **kapar-kapten** åt holländska staten och **plantageägare** i Sydamerika. Jonas Lambert föddes ”omkring 1665” och dog ”omkring 1726”. Dödsorten är ej säkerställd, kanske Amsterdam, kanske holländska Guiana i Sydamerika.

Jonas uppväxt i Umeå

Under uppväxten gällde studier. Gott om böcker fanns i biskopens farfarsfars bibliotek från Frankrike. Men den unge Jonas hade en längtan till havet, en längtan ut i världen. Redan som 12-åring var han en god seglare på mindre båtar. Motvilligt gav hans föräldrar honom tillstånd att vid 14 års ålder gå till sjöss som skeppsgosse under seglationstiden på Östersjön och Bottniska viken. Därvid besökte han hamnar i Finland, Ryssland och Sverige. Men under vintermånaderna skulle han vara hemma och ägna sig åt studier. Så gick det till under 6 år.

Ut i vida världen

Vid 20 års ålder tog han farväl av familjen i Umeå. Efter en kort vistelse i **Stockholm** bar det av till Amsterdam. Där studerade han det holländska språket och fick sedan anställning på ett holländskt passagerarfartyg, som gjorde turer till Västindien, holländska Guiana och Sydamerikas fastland för övrigt. Det förtäljes att den unge mannen hade en okuvlig viljekraft. Han var den oövervinnelige hjälten i alla kalabaliker som kunde förekomma inom det vilda sjölivet såväl i hamn som ombord. Han var också en trogen luthersk bekännare. Som sådan firade han regelbundet de hem- och högtidsdagar han fått lära sig i sitt barndomshem. Ibland samlade han besättningen till ”gudstjänst med gripande böner för jordens skilda folk och överheter”. ”Han blev en man som utstrålade trygghet, lugn, tillförsikt och mod”.

Kapar-kapten

Efter att ha seglat både som matros och befälsman å nämnda farvatten återvände Jonas till Amsterdam, där han ägnade sig åt fortsatt utbildning för sjömansyrket. Holland kom emellertid i krig med Frankrike. Jonas anmälde sitt intresse att delta i kriget. Holland hade utrustat en mängd små och snabbgående kaparfartyg, väl bemannade och väpnade, för att kryssa efter Europas västra och södra kuster och borda varje fientligt handelsfartyg och föra det till holländsk hamn. Jonas fick anställning som sekond på ett kaparfartyg. Han var alltså kaptenens närmaste man. Fartyget hette ”**Örnen**”. Man skulle söka upp fienden utanför Spaniens och Portugals kuster. Jonas använde sig nu av sin moders flicknamn **Wenman** troligen för att inte avslöja sin franska härkomst för holländarna genom det franska namnet Lambert.

Så här berättar författaren Olof Högberg i sin bok *Den Lambertska Milliarden: ”På utsatt dag avseglade Örnen till fältet... ..sin andel därav”*. Jonas Wenman fortsatte med sitt kaperi utanför Gibraltar, längs Afrikas kust och slutligen i Västindiens farvatten. Där fanns mycket att hämta: socker, kakao, divers kolonialvaror, guld, silver, äkta pärlor och olika mineraliska rikedomar. Kaparyrket var vinstgivande för djärva och skickliga utövare. Kaperiet sågs som en nödvändig del av kriget. Det var också skillnad på kapare. En del sågs som sjörövarslödder och överföll handelsfartyg utan hänsyn till deras flagga. Icke så vår kapten Wenman. Han ansågs som ”en gudfruktig och rättskaffens man av hederligt folk”.

Plantageägare

År 1713 i Utrecht slöts fred mellan Holland och Frankrike. Därmed upphörde också kaperierna. Kapten Wenman hade blivit en rik man men nu väntade nya företag. Som tack för sina tjänster erbjöds han nämligen att lägga beslag på stora områden i det då holländska Guiana. Han anlade nu stora plantager i ett bördigt område med storartad natur och värdefulla naturrikedomar. Han anlade åt sig själv och sin blivande hustru en välbyggd plantage, kallad Bliendal. De förberedde sitt giftermål men det blev aldrig av på grund av att hon blev sjuk och avled.

Wenman fortsatte med iver att anlägga nya plantager, men återvände så småningom till Amsterdam. Han dog - ovisst var och ovisst när - ”Omkring 1726” har angetts som dödsdag - och efterlämnade en **otrolig rikedom** som angetts i milliarder Men vart denna rikedom tagit vägen är okänt. En teori - kanske den mest sannolika - är att den holländska staten beslagtagit hela arvet. Många utredningar har gjorts och myndigheter har engagerats men ingen slutlig allmänt erkänd sanning har uppnåtts.

Bertil Bodin

Huvudkälla: Olof Högberg: *Lambertska Milliarden. Det lambertska arvets Historia.* Åhlén & Åkerlunds Förlags A.-B. 1916

*Denna **Anna Lambert**, död 1740, blev sedermera gift med kyrkoherden i Torp Johan Huss, död 1709. De fick en dotter Margareta Huss, som gifte sig med kronolänsman Måns Andersson Bodin, (född 1703, död 1769) i Gullgård, Torps socken. Från denne Måns Bodin härstammar Otto Bodin (född 1901, död 1945) och hans barn Bertil, Ingrid, Karin, Margareta och Måns.

